

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

Kiinnitimme huomiota siihen, että julkisuusnäkökohdat on sivuutettu ehdotuksissa jokseenkin kokonaan.

Ryhmän ehdotus: Esitutkintaviranomaiset keräävät ja esitutkinta-aineisto tallennetaan sähköiselle alustalle, mihin on

rikosasian kulloisenkin käsittelyvaiheen vaatimassa laajuudessa pääsy myös asianosaisilla ja heidän avustajillaan sekä syyttäjällä.

-Voisiko tämä tarkoittaa jatkossa myös sitä, että tiedotusvälineillä olisi pääsy tähän sähköiseen alustaan sitten, kun esitutkinta tulee julkiseksi?

Ehdotus: Selvitetään esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien päätösten perusteluvollisuuden keventämistä.

-Tällä voisi olla vaikutuksia kansalaisten luottamukseen viranomaistoiminnalle. Perustelujen avulla suuri yleisö – yleensä median välittämien tietojen kautta – pystyy arvioimaan viranomaistoiminnan asianmukaisuutta. Perusteluja on jatkossakin avattava riittäväällä laajuudella, jotta kansalaiset saavat päätöksistä riittävästi tietoa. Viranomaisten päätöksiä on mahdotonta arvioida, jos perusteluja ei avata. Toimittajina pyydämme jatkossakin huomioimaan perustelemisen tarpeen.

. Jos kirjallisia perusteluja ei ole jälkikäteen saatavissa, asia voi olla ongelma asianosaisille, mutta erityisesti se on sitä suurelle yleisölle. Joskus media joutuu viittaamaan vanhoihin päätöksiin, kun joku henkilö syystä tai toisesta nousee julkisuuteen, esimerkiksi päädyttyään päättävään asemaan. Tällöin on merkitystä sillä, onko hänellä rikoshistoriaa ja jos on, millä perusteilla hänet on tuomittu.

Ehdotus: Selvitetään, toteutuisiko syyttäjän aktiivisempi ja varhaisempi osallistuminen esitutkintaan siirtämällä tutkinnanjohtajuus esitutkintaviranomaisilta syyttäjälle muissa kuin yksinkertaisissa ja rutiininomaisissa rikosasioissa

-Missä vaiheessa tiedottamisvastuu siirtyy syyttäjälle? Jatkossakin on oltava selvää, kuka tiedottaa rikosprosessista ja kenellä on tiedottamisvastuu. Tässä ei saa tulla tietokatkoksia tai epäselvyyksiä, jos tutkinnanjohtajien ja syyttäjien rooleja ja vastuita muutetaan.

Ehdotus: Selvitetään mahdollisuuksia laajentaa esitutkintakuulustelujen tallentamista videolle ja näiden

tallenteiden nykyistä laajempaa hyödyntämistä asian käsittelyn myöhemmissä vaiheissa.

-Jos videokuulustelujen määrää lisätään, pyydämme huomioimaan, että tallenteet on myös pystyttävä saattamaan median edustajille sitten, kun esitutkinta tulee julkiseksi. Tämä vaatii ainakin paljon nykyistä parempia mahdollisuuksia lähettää isoja tiedostoja sähköisesti.

,

Ehdotus: Arvioidaan, voitaisiinko sellainen yksinkertainen rikosasia, jonka käsittely ei ole tiettyyn paikkaan sidottua, laittaa vireille niin sanotussa ”virtuaalikäytäntöoikeudessa”, jonka tuomiopiirinä on koko maa. Virtuaalikäytäntöoikeudessa rikosasia voitaisiin ratkaista kirjallisessa menettelyssä tai etäyhteydellä tapahtuvassa pääkäsittelyssä.

-Kirjallisen menettelyn julkisuus on otettu huomioon nykyisessä lainsäädännössä, mutta jos asiat käsiteltäisiin etäyhteydellä, myös niitä pitäisi voida seurata aivan kuten mitä tahansa oikeudenkäyntiä. Riittävätkö nykyiset säännökset vai tarvitaanko täsmennyksiä? Miten huomioidaan se, että yleisö ja tiedotusvälineet pystyvät seuraamaan virtuaalioikeudenkäyntejä?

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

s. 26 ”Käytössä on yleinen portaali, josta kuka tahansa saa tietoja vireillä olevien asioiden julkisista diaaritiedoista ja jo ratkaistujen asioiden tarvittaessa anonymisoiduista päätöksistä.”

-Tämä maininta kiinnitti huomiota. Tarkoittaako tämä, että portaali olisi avoin myös esimerkiksi toimittajille?

s. 27-28: Monia asioita ehdotetaan siirrettäväksi muille viranomaisille. Jos näin tehdään, on pidettävä huolta, että näiden ryhmien julkisuutta ei kavenneta. Julkisuus ja julkinen tieto ei saa kaventua, vaikka asioita siirretään eri tahoille käsiteltäväksi.

-s. 30: ” Selvitetään keinoja saada riita-asian käsittelystä yleisessä tuomioistuimessa osapuolten näkökulmasta varteenotettava vaihtoehto välimiesmenettelylle ottaen huomioon käsittelyn nopeus, ratkaisun laatu, oikeudenkäyntikulujen määrä ja käsittelyn julkisuutta koskevat säännökset. Arvioidaan myös oikeudenkäynnin julkisuutta koskevien säännösten yhteiskunnallista merkitystä.”

-Tämä vaikuttaa huolestuttavalta. Välimiesmenettely on kokonaan salainen. Tarkoittaako tämä merkintä sitä, että ruvetaan kaventamaan riita-asioiden julkisuutta, jotta saadaan houkuteltua välimiesmenettelyssä käsiteltäviä asioita yleiseen tuomioistuimeen? Tämä ei ehdottomasti käy. Välimiesmenettelyssä osapuolet maksavat itse kaikki kulut, myös välimiesten palkkiot, joten he saavat siten suhmuroida salassa. Sen sijaan yleisten tuomioistuimien toiminta kustannetaan verorahoilla, joten on täysin poissuljettua, että siellä alettaisiin tinkiä julkisuudesta houkuttelevuuden lisäämiseksi.

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

-

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

-

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

Sivulla 90 puhutaan viestinnän kehittämisestä.

-Julkisuuslaki on oltava ajan tasalla ja sen tulkinta julkisuusmyönteistä ja avointa yhteiskuntaa edistävää.

Viestintä, myös viranomaisviestintä, on organisaatiosta lähtevää tiedottamista, mutta julkisuuslaki turvaa yleisön oikeuden saada tietoa viranomaisen tiedotustarpeista riippumatta. Hyväkään viestintä ei siten korvaa julkisuuslakia. Julkisuuslakia on myös tulkittava eri viranomaisissa samankaltaisesti. Nyt on jo ollut huonoja esimerkkejä siitä, miten eri tavalla eri poliisilaitoksissa tulkitaan julkisuuslakia. Tulkinnan on oltava tasapuolista ja tasavertaista ja julkisuus on oltava lähtökohta, salaaminen vain poikkeus, joka on perusteltava.

s. 90 Tavoite: Oikeuslaitoksen viestintä on suunnitelmallista, aktiivista ja riittävää. Käytössä on monipuolisia

ja kohderyhmän tavoitettavia viestintäkanavia. Kansalaiset ovat tietoisia oikeuslaitoksesta ja sen palveluista. Palvelut ovat helposti löydettävissä niin sähköisiä kanavia hyödyntäen kuin käyntiasiointina.

Keinot:

- Kehitetään viestintää strategisemmaksi, aktiivisemmaksi ja asiakaskuntaa paremmin palvelevaksi. Suunnitellaan viestintä yhteisesti oikeuslaitoksen toimintaketju huomioiden ja kohdennetaan se kohderyhmien tarpeiden mukaisesti.

- Otetaan käyttöön uusia viestintäkanavia.

- Arvioidaan tarpeet uudenlaisten sähköisten info- ja neuvontapalveluiden kehittämiseksi

(OikeusChat ym.

- Oikeustoimittajat on otettava mukaan aktiiviseen keskusteluun siitä, kun pohditaan uusia ja parempia tapoja viestiä. Viestinnän helpottamista on tuettava ja viestintää voidaan suunnitella yhdessä tiedotusvälineiden edustajien kanssa.

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Oikeustoimittajien yhdistys on kiinnittänyt huomiota siihen, ettei ehdotusten vaikutuksia julkisuuteen ole arvioitu lainkaan. Tämä pitäisi ehdottomasti tehdä, koska yhdistys näkee riskejä julkisuuden kaventumisesta. Tästä on ollut huolestuttavia merkkejä jo useita viime vuosilta, eikä se kehitys saa jatkua ja pahentua entisestään.

Palmén Tiia
Oikeustoimittajat ry